

ประวัติศาสตร์โบราณสถานางทอง

โบราณสถานนางทองไม่ปรากฏหลักฐานทางด้านเอกสารเกี่ยวกับประวัติการก่อสร้างแต่จากการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ พบว่า มีเหตุการณ์หนึ่งที่น่าสนใจในสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาสิทธิไชย ครองราชย์ พ.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๙๑๑) ที่ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๓ (จารึกนครชุม) ได้กล่าวว่า หลักรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแล้ว เมืองบางพานหาเป็นขุนหนึ่ง อาจจะหมายความว่าผู้ปกครองหรือเจ้าเมืองบางพานมีท่าทีแข็งข้อต่อกษัตริย์กรุงสุโขทัย ดังนั้น ในสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทจึงได้เสด็จมาประดิษฐานรอยพระพุทธรูปที่จำลองมาจากเขาสุมณภูประเทศศรีลังกาไว้บนยอดเขานางทอง เพื่อแสดงถึงพระราชอำนาจของพระองค์เหนือเมืองนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กษัตริย์สุโขทัยตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของเมืองบางพานและโบราณสถานนางทองแห่งนี้ และชื่อของเมืองบางพานยังได้ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๔ (จารึกวัดป่ามะม่วง) เมื่อครั้งที่พระมหาธรรมราชาลิไทได้อาราธนาพระมหาสวามีสังฆราชจากลังกาทวีปให้มาจำพรรษาที่กรุงสุโขทัยในปี พ.ศ. ๑๙๐๔ โดยพระมหาสวามีสังฆราชจากลังกาทวีปได้เดินทางผ่านเมืองต่าง ๆ อาทิ เมืองฉอด เมืองเชียงทอง เมืองบางจันทร์ เมืองบางพาน จนถึงเมืองสุโขทัย นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานในจารึกที่ฐานพระอิศวร เมืองกำแพงเพชร ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกำแพงเพชรกับเมืองบางพานว่า ได้มีการสร้างทอปุพระยาร่วง (คลองส่งน้ำ) โดยชักน้ำจากแม่น้ำปิงบริเวณเมืองกำแพงเพชรส่งไปยังเมืองบางพาน โดยจารึกที่รอบฐานพระอิศวรได้กล่าวถึงเจ้าพระยาศรีธรรมโศกราชเจ้าเมืองกำแพงเพชรได้สร้างรูปพระอิศวรนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๓ ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เชื่อได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกำแพงเพชรกับเมืองบางพานจะมีมาก่อนแล้ว

รูปแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรม

ภายหลังการขุดแต่งได้พบโบราณสถานทั้ง ๘ หลัง แต่หลักฐานปัจจุบันของโบราณสถานหมายเลข ๓ และโบราณสถานหมายเลข ๕ นั้น ไม่สามารถกำหนดอายุและรูปแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมได้ ส่วนโบราณสถานที่เหลือสามารถกำหนดอายุและรูปแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมในเบื้องต้นได้ดังนี้

๑. โบราณสถานหมายเลข ๑ (เจดีย์ประธาน)

เจดีย์ประธานตั้งอยู่บนเนินดินในตำแหน่งที่สูงกว่าโบราณสถานหลังอื่น ๆ มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด ๑๒.๔๐ x ๑๒.๔๐ เมตร หันหน้าไปทางทิศเหนือ จากการศึกษาหลักฐานที่เหลืออยู่สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือทรงดอกบัวตูมซึ่งเป็นรูปเจดีย์ที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัย เช่น เมืองนครชุม ที่วัดเจดีย์กลางทุ่ง วัดโนนม่วง เจดีย์ประธานวัดกะโลทัย เมืองกำแพงเพชร รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเจดีย์ประกอบด้วยฐานสี่เหลี่ยมหน้ากระดานซ้อนกัน ๔ ชั้น ก่อด้วยศิลาแลงส่วนที่อยู่เหนือขึ้นไปพังทลายหมดแล้วแต่สันนิษฐานได้จากรูปแบบของเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ที่พบในอาณาจักรสุโขทัย ได้ว่าต่อจากชั้นฐานเชิงจะเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ชั้นแว่นฟ้า ๒ ชั้น ย่อเหลี่ยมไม้ยี่สิบรองรับส่วนเรือนธาตุขึ้นไปเป็นส่วนยอดเจดีย์ทรงดอกบัวตูม ตามรูปแบบของเจดีย์สมัยสุโขทัย

งานการศาสนาวัฒนธรรมและนันทนาการ

กองการศึกษา เทศบาลตำบลเขาคีรี

โทร. ๐๕๕-๓๓๔๑๘๕๒ ต่อ ๑๗

โทรสาร ๐๕๕-๓๓๔๑๘๕๒ ต่อ ๑๘

www.khaokhir.org

เทศบาลตำบลเขาคีรี

โบราณสถานนางทอง

๒. โบราณสถานหมายเลข ๒.๑ (เจดีย์ราย)

จากหลักฐานที่เหลืออยู่ สันนิษฐานทางรูปแบบทางสถาปัตยกรรมว่า น่าจะเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมตั้งอยู่บนฐานสูงก่อด้วยอิฐในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมไม้สิบสองวางตัวในแนวแกนทิศเดียวกับเจดีย์ประธาน

๓. โบราณสถานหมายเลข ๒.๒

ตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานหมายเลข ๒.๑ (เจดีย์ราย) มาทางด้านทิศเหนือ ๑๒ เมตร ตัวอาคารตั้งอยู่บนเนินของหินภูเขา ลักษณะเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่อด้วยศิลาแลง

ขนาดกว้าง ๔ เมตร ยาว ๔.๖๐ เมตร สันนิษฐานว่าเป็นอาคารโถงใช้เสามาไว้รับน้ำหนักโครงสร้างของตัวอาคาร จากการขุดแต่งพบร่องรอยของหลุมเสาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด ๔๔ เมตร บริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอาคาร สันนิษฐานว่าเป็นหลุมเสาไม้ เนื่องจากขณะทำการขุดแต่งพบเศษกระเบื้องมุงหลังคาและตะปูจีนกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ จากการขุดตรวจไม่พบร่องรอยการปูพื้นและผนังอาคาร

๔. โบราณสถานหมายเลข ๒.๔

ตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานหมายเลข ๒.๓ มาทางทิศเหนือ ๒๘ เมตร ตัวอาคารมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สันนิษฐานว่าเป็นอาคารโถงมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา ส่วนเครื่องบนหลังคาซึ่งน่าจะเป็นไม้ คงผุพังไปหมดแล้ว

๕. บ่อน้ำ

บ่อน้ำมีลักษณะเป็นวงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง ๗๐ เซนติเมตร ผนังก่อมีการนำอิฐโค้งรูปครึ่งวงกลมกว้าง

๑๒ เซนติเมตร ยาว ๕ เซนติเมตร ก่อเรียงซ้อนกันขึ้นมาจากใต้ดินจนถึงระดับปากบ่อน้ำ บ่อน้ำที่พบนี้คงใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมในศาสนสถานแห่งนี้

๖. โบราณสถานหมายเลข ๔

ตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานหมายเลข ๒.๕ มาทางด้านตะวันออกประมาณ ๗ เมตร สระน้ำมีการกรุผนังด้วยหินภูเขาทั้ง ๔ ด้าน ขนาดของสระน้ำยาว ๑๐ เมตร กว้าง ๗.๙๐ เมตร

การกำหนดอายุโบราณสถานเขานางทอง

การกำหนดอายุโบราณสถานเขานางทองนั้น เป็นเพียงการสันนิษฐานในเบื้องต้น เนื่องจากไม่มีหลักฐานกล่าวถึงการก่อสร้างในทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งเมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ชั้นดินจากหลุมขุดค้นที่ ๑ และหลุมขุดค้นที่ ๒ แล้วไม่พบร่องรอยการอยู่อาศัยของชุมชนในบริเวณนี้ จึงทำให้การกำหนดอายุโบราณสถานต้องใช้หลักฐานทางโบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งและรูปทรงทางสถาปัตยกรรมเป็นหลัก

จากการขุดค้นทางโบราณคดีพบว่า โบราณสถานเขานางทอง ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองบางพาน ปัจจุบันตั้งอยู่ที่เมืองบางพาน ตำบลเขาศรีสธ อำเภอยะรัง ะต่าย จังหวัดกำแพงเพชร แผนผังของเมืองโบราณสถานเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งหันหน้าไปทางทิศเหนือ วางตัวตามแนวแกนทิศเหนือ - ใต้ โบราณสถานหลักหันหน้าไปทางทิศเหนือ แผนผังของสถาปัตยกรรมหลัก ได้แก่ เจดีย์ประธาน สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือทรงดอกบัวตูมเป็นเจดีย์ที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยและกระจายอยู่ตามเมืองโบราณต่างๆ ของอาณาจักรสุโขทัย เช่น เมืองนครชุมพบที่วัดเจดีย์กลางทุ่งวัดโนนม่วง และเจดีย์ประธานวัดกะโลทัย เมืองกำแพงเพชร

เป็นต้น ประกอบกับหลักฐานโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดแต่ง เช่น เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (Earthenware) ผลิตจากแหล่งเตาพื้นเมือง เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง (Stoneware) จากแหล่งเตาสุโขทัย - ศรีสัชชาลัย (กำหนดอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๒) โบราณวัตถุเหล่านี้ นับเป็นหลักฐานสำคัญที่ใช้ในการกำหนดอายุสมัยโบราณสถาน ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของโบราณสถานและโบราณวัตถุจากการขุดแต่งผนวกกับหลักฐานเอกสาร

ทางด้านประวัติศาสตร์ โดยศาสตราจารย์สุโขทัยฉบับที่ ๓ (จารึกนครชุม) ที่กล่าวไว้ว่า หลังรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแล้ว เมืองบางพานหาเป็นขุนหนึ่ง อาจจะหมายความว่า ผู้ปกครองหรือเจ้าเมืองบางพานมีท่าที่แข็งข้อต่อกษัตริย์กรุงสุโขทัย ดังนั้น ในสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทจึงได้เสด็จมาประดิษฐานรอยพระพุทธรูปที่จำลองมาจากเขาสุมนภูฏาไบบนยอดเขานางทอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โบราณสถานเขานางทองคงสร้างขึ้นก่อนสมัยรัชกาลของพระมหาธรรมราชาลิไทครองราชย์ คือก่อน พ.ศ. ๑๘๙๐ หรืออาจจะเป็นไปได้ว่ามี การก่อสร้างพร้อมกับการประดิษฐานรอยพระพุทธรูปที่ เป็นได้ ดังนั้น จึงกำหนดอายุสมัยของโบราณสถานเขานางทองว่า น่าจะสร้างขึ้นในช่วงสมัยสุโขทัยตอนกลางถึงตอนปลายราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ และไม่พบหลักฐานที่แน่ชัดเกี่ยวกับการร้างไปของโบราณสถาน

